

Vóór de introductie van computer aided design was het de gewoonte om alvorens over een nieuw flesontwerp te beslissen een model in hout te laten maken dat eventueel in de juiste kleur kon worden geschilderd en van een etiket kon worden voorzien. Na de definitieve keuze werd het model afgedankt: niet zelden eindigden ze bij iemand in de open haard.

Van de ongetwijfeld honderden modellen die de glasfabrieken in de loop der jaren lieten maken hebben er enkele museumstatus bereikt: die van het eerste ontwerp dat Jac Jongert in 1920 maakte voor zijn plaatsgenoot, de wijnhandel Oud te Purmerend en een drietal ontwerpen die G. Kiljan in 1948 maakte voor het merk JOY. Het houtmodel voor Oud behoort tot de Bols collectie en de Joy modellen zijn toegelaten tot de vaste collectie van het Haagse Gemeentemuseum.

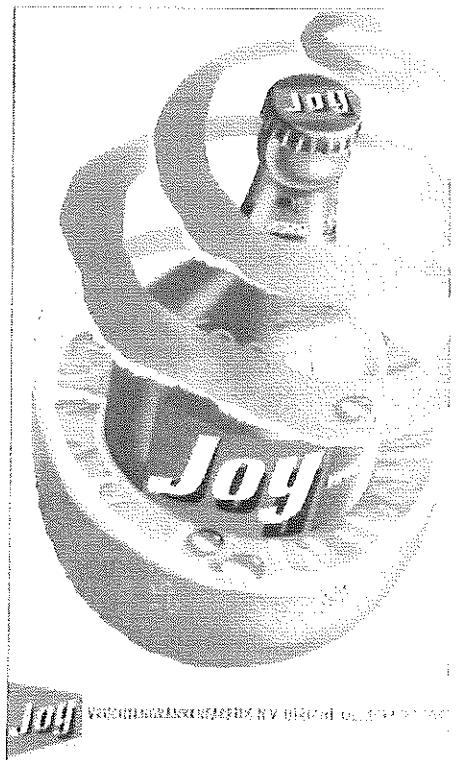

G.Kiljan; Houtmodellen JOY, 1948

1946: Nederland na de oorlog. Bijna alles was nog op de bon, zeker een product als suiker. Frisdranken, toen nog limonades genoemd, waren schaars maar de vraag ernaar was enorm. We zongen 'Don't fence me in' en 'The white cliffs of Dover' en alles wat Amerikaans, Engels of Canadees was kon niet kapot. Hadden Coca Cola, Pepsi en vakgenoten hier over genoeg suiker beschikt dan had de markt voor hen wijd open gelegen. De oud-vaderlandse flessen en etiketten waren geen partij voor de moderne, aantrekkelijk vormgegeven verpakkingen uit het buitenland. Buiten het merk Hero bestonden trouwens slechts merken met locale bekendheid. De hoofdproductie bestond uit limonadegazeuses hoewel al vóór de oorlog de trend naar vruchtenlimonades zich aftekende.

De Hilversumse limonadefabrikant Koster hoefde geen helderziende te zijn om het gevaar voor de Nederlandse limonadeindustrie te zien maar zijn verdienste is dat hij er op tijd iets aan deed. Voor die tijd was N.V.Joh.Koster's Handelmaatschappij een middelgroot frisdrankbedrijf en Jan Koster voelde er niets voor die positie in te leveren. Een prijsvraag onder het personeel bracht de merknaam JOY: een idee van de directiesecretaris die daarvoor o.a. beloond werd met een horloge hoewel waarschijnlijk niemand hem hoefde te vertellen hoe laat het was.

De inmiddels aangetrokken ontwerper G.Kiljan gaf de nieuwe naam vorm in cursieve, schreefloze letters op een rode achtergrond en ontwierp tevens een 28 cl. flesje van een nog nooit vertoonde, gedrongen vorm dat prettig in de hand lag, in niets deed denken aan enig bestaand model en dat uit duizenden te herkennen was. Op 5 april 1946 werd de merknaam Joy gedeponerd bij het Bureau voor het Industriële Eigendom en op 10 juni 1949 het logo. Toen in 1948 de handel in suiker werd vrijgegeven kon Koster met JOY in het offensief gaan en men deed dat met veel verve en ook met veel succes gedurende de eerstvolgende twintig jaar. De firma spaarde bepaald geen kosten en moeite om het merk bekendheid te geven middels een groot aantal reclameuitingen waaronder veel kartonnen en blikken reclameplaten die voor het merendeel waren ontworpen door Cor van Velsen.

Reclamebord met Joyflesje / Likeur en Frisdrankmuseum

In 1960 ontwikkelde Kiljan een 75 cl. 'familiefles' ten behoeve van de opkomende supermarktketens, later gevolgd door een Horecaflesje van 20 cl. Dat laatste was een verkleinde uitvoering van de gezinsfles hoewel er ook een 20 cl. versie van het oorspronkelijke model bestond.

In 1969 werd N.V. Joh. Koster's Handelmaatschappij overgenomen door Heineken (lees Vrumona) die het merk Joy een tijdlang bleef gebruiken als discountmerk. Op den duur werd echter het merk en ook alle emballage uit de handel genomen. De flessen werden vernietigd, om ongewenste 'recycling' middels het statiegeldcircuit te voorkomen.

Daardoor is er nu vrijwel geen Joyflesje meer te vinden en verzamelaars of musea die er een of meer hebben bewaken ze als de appel van hun oog. Slordigheid met het bestaande is van alle tijden. Ook de Oude Romeinen dachten dat ze de moderne Romeinen waren en daarom is er zo betrekkelijk weinig van hun spullen overgebleven.

Literatuur:

Peter Zwaal 'Frisdranken in Nederland' Stichting BBM, Rotterdam 1993

Thima te Duits e.a. 'Het ontstaan der dingen' waarin 'Joy', een bijdrage van Peter Zwaal.

Museum Boijmans Van Beuningen/Nai uitgevers, Rotterdam 2003